

Rabbin Ludwig Jacob Mehler

1907-1945

Rabbin Ludwig Jacob Mehler werd op 4 mei 1907 in Berlijn geboren. Hij studeerde aan de Hochschule für die Wissenschaft des Judentums, waarna hij jeugdrabbin werd in Frankfurt am Main. Ludwig Mehler was een echte liberaal, opgegroeid met het Duitse liberalisme. Hij had kennis gemaakt met het Amerikaanse liberale Jodendom en was een overtuigd Zionist.

Tijdens een kort bezoek aan Nederland vertelde rabbin Dr. Leo Baeck over deze energieke jonge rabbin. Hij was van mening dat Mehler met zijn enthousiasme in staat zou zijn vorm te geven aan de jonge liberale gemeente in Amsterdam. Een gemeente die een nog enigszins vage, nog niet volledig tot ontwikkeling gekomen plaats innam binnen het Nederlandse Jodendom.

Ludwig Mehler startte zijn werk als rabbin bij de Amsterdamse LJG in 1934. Hij was een uitstekend spreker die geen blad voor de mond nam. Zijn eigenzinnige optreden leidde ertoe dat een deel van de oprichters van de gemeente vertrok.

Mehler wist zich gesteund door een aantal getrouwen waaronder Levisson, Danby en Van Collem; mede dank zij het vertrouwen dat zij in hem hadden kon hij de moeilijke beginjaren doorkomen. Mehler's Jodendom was een strijdbaar Jodendom, maar ondanks dat was hij in staat om diegenen die deze kracht niet hadden moed in te spreken. Als Zionist sympathiseerde hij met de Mizrachie-richting in de Nederlandse Zionistenbond, een orthodoxe stroming. Zijn ideaal was om een 'liberale Mizrachie' op te richten.

Er bestond nog geen liberale jeugdbeweging, maar door zijn speciale band met de jeugd wist hij al snel een grote kring van jongeren om zich heen te verzamelen.

Mehler was lid van Zichron Jaäcov, de zionistische jeugdvereniging waar hij regelmatig kwam. Hij zocht contact met de jeugd zonder onderscheid te maken tussen orthodox en liberaal.

Het kostte Mehler jaren om het Nederlandse Jodendom te leren kennen, maar hij sprak al heel snel de Nederlandse taal. Hij verzette zich fel tegen het feit dat van een liberale rabbin een min of meer 'orthodoxe' levenshouding werd verwacht. Mehler moest hier niets van hebben en fietste op sjabbat naar sjoel. Dit tot ergernis van de oudere orthodoxe rabbinen. Toen jonge orthodoxe rabbinen Mehler beter leerden kennen werd hij echter door hen gewaardeerd: zij gaven hem de titel 'weleerwaarde heer rabbin Dr. Mehler', terwijl de oudere rabbinen hem nauwelijks met 'de heer' aanspraken.

Hij streefde altijd naar een zo groot mogelijke samenwerking en eenheid met de orthodoxe gemeenten.

Beïnvloed door het Amerikaanse liberale Jodendom zette Mehler zich in voor de status van de vrouw in Nederland. Op 9 maart 1937 werd een eigen vrouwenvereniging opgericht met als doel binnen het kader van de gemeente 'op cultureel en maatschappelijk gebied te werken' en 'door maatschappelijk werk zoo veel mogelijk hulp te verleenen aan hulpbehoevenden'. En daar bleef het niet bij. Frieda Mehler-Sachs, waarschijnlijk de moeder van Mehler die vanuit Berlijn als vluchteling naar Nederland was gekomen, bleek een groot voorstander van gelijke rechten tijdens de sjoeldiensten en op bestuursniveau.

Onder leiding van Mehler werd de jongerenclub Sjeweth Jehoeda (de stam van Jehoeda) opgericht. Er kwamen zestig leerlingen naar het godsdienstonderwijs in de Roemer Visserschool in de Nicolaas Maesstraat 124, waar de lessen werden gegeven door rabbijn Mehler, chazzan Hugo Heimann en een student, M. Beek.

In de jaren voor de oorlog zwierf de LJG Amsterdam van adres naar adres. Van het muziekklyceum, via de Keizersgracht en het gebouw van de Ancient Order of Foresters aan het Oosteinde nr. 30 naar het Nieuwe Huis aan het Roelof Hartplein. Ook was de LJG waarschijnlijk tijdelijk gevestigd in de Kerkstraat. Maar op 6 juni 1937 werd in de Tempel van de Theosofen in de Tolstraat een sjoel voor de gemeente ingewijd en hoefde de gemeente niet meer rond te sjouwen met een geïmproviseerd Aron Hakodesj en de Sefer Tora. De gemeente groeide en telde in 1938 meer dan tweehonderd families.

In 1941, kort na Poeriem, werd de Tolstraat door de Duitsers in beslag genomen. Er werd een tijdelijk onderkomen gevonden in het gebouw Zuidwijk aan de Stadionweg, in het kerkgebouw alsmede in het schoollokaal.

Maurits Goudekot z.l. wist zich nog te herinneren dat de gemeente in een uitvaartruimte aan de Muidergracht was gevestigd.

In 1942 mocht de LJG Amsterdam van de NIHS een bovenzaaltje van Beis Jisraeil, een sjoel aan de Plantage Parklaan gebruiken, met als voorwaarde dat de vrouwen apart zouden zitten en dat er geen orgel zou komen.

Tenslotte konden er alleen nog diensten worden gehouden in huiskamers. De laatste dienst vond plaats op 9 juli 1943. Zo verdween de LJG van het toneel, enkele maanden eerder dan de orthodoxe gemeenten. Tot dat moment hadden Ludwig Mehler, emiritus rabbijn Dr. E. Cohn, die uit Duitsland was gekomen, rabbijn Andorn uit Den Haag en de student M. Beek, samen met bestuurders en vrouwenbeweging alles gedaan om de leden te begeleiden en hulp te bieden waar dat nodig was.

Mehler en zijn helpers hielden de gemeente Amsterdam tot het eind in stand. Zij werkten door tot diep in 1943, toen de deportaties al een jaar aan de gang waren. Toen het onmogelijk werd om nog langer door te gaan was Mehler volkomen uitgeput. Hij stierf op 10 april 1945 in Bergen Belsen, vier dagen voor de bevrijding van het kamp. Zijn vrouw en kinderen hebben de Sjoa overleefd en verhuisden na de oorlog naar de Verenigde Staten.